

SLOVENSKÁ POĽNOHOSPODÁRSKA UNIVERZITA V NITRE
FAKULTA AGROBIOLÓGIE A POTRAVINOVÝCH ZDROJOV

1131583

BIOLOGICKÁ A EKOLOGICKÁ CHARAKTERISTIKA
DRUHOV ČELADE *PHASIANIDAE*

2011

Jozef Čepišák

**SLOVENSKÁ POĽNOHOSPODÁRSKA UNIVERZITA
V NITRE**

**FAKULTA AGROBIOLÓGIE A POTRAVINOVÝCH
ZDROJOV**

**BIOLOGICKÁ A EKOLOGICKÁ CHARAKTERISTIKA DRUHOV
PODČĽADE *PHASIANIDAE***

(Bakalárska práca)

Študijný program:	Udržateľné poľnohospodárstvo a rozvoj vidieka
Študijný odbor:	4140700 Všeobecné poľnohospodárstvo
Školiace pracovisko:	Katedra environmentalistiky a zoológie
Školiteľ:	RNDr. Alena Rakovská, CSc.

Nitra 2011

Jozef Čepišák

ČESTNÉ VYHLÁSENIE

Podpísaný, Jozef Čepišák vyhlasujem, že som záverečnú prácu na tému „Biologická a ekologická charakteristika druhov čeľade *Phasianidae*“ vypracoval samostatne s použitím uvedenej literatúry.

Som si vedomý zákonných dôsledkov v prípade, ak hore uvedené údaje nie sú pravdivé.

V Nitre 12.5.2011

.....

podpis

Pod'akovanie

Touto cestou si dovoľujem poďakovať vedúcej bakalárskej práce **RNDr. Alene Rakovskej, CSc.** za jej pomoc, cenné rady a pripomienky pri spracovaní bakalárskej práce.

ABSTRAKT

V predloženej bakalárskej práci „Biologická a ekologická charakteristika druhov čeľade Phasianidae“ je uvedená morfológická a anatomická stavba tela vtákov, spoločné znaky triedy vtáky (Aves) a ich fylogenetický pôvod. V práci uvádzame taxonómiu vybraných druhov bažantov, ktorá je podľa rôznych autorov rozdielna. Rad hrabavce (Galliformes) je bohatý na druhy, s charakteristickými vlastnosťami, ktoré sme bližšie špecifikovali. Stručne uvádzame i význam týchto vtákov pre ľudstvo a ich vzťah k človeku. Najväčšie druhové zastúpenie v rade hrabavcov má čeľaď bažantovité (*Phasianidae*). Do tejto čeľade patria hospodársky významne druhy hydiny, chované hlavne na mäsovú produkciu a vajcia. Patria sem aj naše pôvodné druhy vtákov (tetrov hlucháň, jarabica poľná, jariabok hôrny) a jeden nepôvodný druh, ktorým je bažant poľovný (*Phasianus colchicus*), súhrnne nazývané pernatá zver, ktorá je významná z poľovníckeho hľadiska. Ostatné druhy u nás prirodzene nežijú, ale chovajú sa na okrasné účely, ako ozdoba záhrad a parkov alebo hospodárskych dvorov. Najčastejšie chovanými okrasnými druhmi bažantov na Slovensku sú bažant kráľovský (*Syrnaticus reevesii*), bažant zlatý (*Chrysolophus pictus*) a bažant strieborný (*Lophura nycthemera*), ktoré sme v práci podrobnejšie charakterizovali. Uvedené druhy sú nenáročné na chov, vyhovujú im naše klimatické podmienky, živia sa prevažne rastlinnou potravou, bežne dostupnou aj na Slovensku a svojou krásnou farbou peria očaria nejedného človeka. Preto sa odporúčajú pre chovateľov, ktorí začínajú s chovom bažantov. Využitím poznatkov o podmienkach chovu a pri správnom prístupe k týmto druhom vtáctva, sa chovateľ môže tešiť nielen z krásy a farebnosti ich peria ale aj z odchovaných mláďat.

Kľúčové slová: vtáky, hrabavce, bažanty, biológia a ekológia, bažant poľovný

ABSTRACT

This bachelor thesis of “Biological and ecological characterization of species of the family of Phasianidae” includes morphological and anatomical body structure of birds (Aves), common characteristics of the class and their phylogenetic origin. There is listed the taxonomy of chosen species of pheasants, which is different according to several authors. Order of gamefowl (Galliformes) is very rich for species, with characteristics, which we going to specify closer. We concisely mentioned the importance of these birds for mankind and their relationship with humans. The most extensive representation of species in order of gamefowl has family of Phasianidae. This family includes economically important species of fowl, bred mainly for meat and egg production. To this family belong our native species of birds (Western Capercaillie, Gray Partridge, Hazel Hen) and the not native Common Pheasant (*Phasianus colchicus*), collectively named as game birds, which are important from point of view of hunting. The other species don't live naturally in our area, but they are bred as ornamental birds for decorating gardens, parks or barnyards. The most frequently bred ornamental species in Slovakia are Reeves's Pheasant (*Syrnaticus reevesii*), Golden Pheasant (*Chrysolophus pictus*) and Silver Pheasant (*Lophura nycthemera*), which we characterized in details in this thesis. Listed species are not difficult to breed, climatic circumstances are suitable for them, they are feeding mainly on plant feed usually easily accessible in Slovakia and their nice colours are pleasant for eyes of a beholder. Therefore they are recommended for beginner raisers making first steps in pheasant breeding. Using knowledge of breeding circumstances and with appropriate attitude to these kinds of birds, the raiser will be pleased about beautiful and colourful plumage of these birds but also the cubs of these birds.

Key words: birds, gamefowl, pheasants, biology and ecology, Common Pheasant

Obsah:

Úvod	8
1. Cieľ práce	10
2. Metodika práce	11
3. Prehľad o súčasnom stave riešenej problematiky doma a v zahraničí	12
3.1 Charakteristika živočíchov triedy vtáky (Aves)	12
3.1.1 Fylogenetický pôvod vtákov	12
3.1.2 Morfológická a anatomická stavba tela	14
3.2 Taxonómia	16
3.3.1 Rad hrabavce – Galliformes	16
3.3.2 Čeľad' bažantovité – <i>Phasianidae</i>	17
3.3 Charakteristika radu hrabavce (Galliformes)	19
3.2.1 Základné znaky hrabavcov	19
3.2.2 História chovu hrabavcov a ich význam pre ľudstvo	20
3.2.3 Rozšírenie hrabavcov a ich biotopy	22
3.4 Vybrané druhy bažantov	24
3.4.1 Bažant obyčajný – <i>Phasianus colchicus</i>	24
3.4.2 Bažant kráľovský – <i>Syrnaticus Reevesi</i>	30
3.4.3 Bažant zlatý – <i>Chrysolophus pictus</i>	33
3.4.4 Bažant strieborný – <i>Lophura nycthemera</i>	38
4. Návrh na využitie poznatkov	41
Záver	42
Zoznam použitej literatúry	44

Úvod

Ako sa na našej Zemi objavil človek, začal sa vyvíjať vzťah medzi človekom a zvieratám. Najprv to bol vzťah medzi lovcom a korisťou, pretože vnímal zvieratá len ako zdroj potravy. Až neskôr si začal uvedomovať, že pri získavaní potravy nemusí byť odkázaný len na lov. Viaceré druhy zvierat zdomácnili a človeku boli oporou vo všetkých sférach jeho života. Poskytovali mu mäso, mlieko, vajcia a iné vedľajšie produkty, niektoré zvieratá boli považované za božstvá pre svoju majestátnosť, iné sa naďalej lovili alebo sa využívali ako pracovná sila. S rozvojom civilizácie sa však menilo aj vnímanie ľudstva. Rozvoj techniky zapríčinil, že zvieratá začali naopak strácať význam, napríklad kone a voľy už neboli potrebné ako ťažné zvieratá. Postupne sa človek začal vzdávať prírode. V poslednom období však opäť narastá potreba človeka byť v kontakte s prírodou. Prvoradá už nie sú fyzické potreby človeka ale skôr psychické. Človek začal vnímať krásu prírody a túžil mať kúsok prírody v bezprostrednej blízkosti. Takto sa dopracoval k chovu zvierat na okrasné účely. Príroda nám ponúka širokú škálu zvierat, ktoré stoja za to vidieť ich ešte viackrát, či už pre svoju veľkosť, majestátnosť, farebnosť alebo pre rôzne iné vlastnosti. Problém je v tom, že nie je jednoduché sa starať o ktorékoľvek zviera. Každé má svoje osobité požiadavky na chov. Často sú zvieratá na chov náročné, pretože sú náchylné na choroby, nevyhovuje im tunajšie podnebie alebo chovateľ nevie zabezpečiť primerané podmienky na chov.

Hrabavce (Galliformes) patria k stredne veľkým vtákom a pestrou paletou farieb sa vyrovnajú akýmkoľvek iným zvieratám. Nenáročnosť ich chovu dokazuje ich narastajúca popularita a preto chovatelia okrasných zvierat siahajú čoraz častejšie po týchto vtákoch. Do povedomia ľudstva sa dostali už v pradávnych dobách, kedy boli často introdukované do rôznych kútov sveta. Na Slovensku začínajú byť tieto zvieratá tiež čoraz atraktívnejšie. Najčastejšie chované sú bažanty čeľade bažantovité (*Phasianidae*). Patria sem napríklad bažant strieborný (*Lophura nycthemera*), bažant zlatý (*Chrysolophus pictus*), bažant kráľovský (*Syrnaticus reevesi*), ktoré majú v chovoch už aj na Slovensku dlhoročnú tradíciu a taktiež podmienky nášho prostredia im značne vyhovujú. Najznámejší je však bažant poľovný (*Phasianus colchicus*), ktorý sa dokázal ako jeden z mála druhov zvierat prispôbiť rozličným podmienkam po celom svete, preto aj keď sa niekde povie slovo bažant, ľuďom sa automaticky vybaví v mysli obraz bažanta poľovného.

Bažant nie je pôvodným zástupcom európskej zveriny. Dnes je našou najpočetnejšou a najproduktívnejšou pernatou zverou. Chov bažantov sa nielen u nás, ale aj v ostatných

krajinách, napriek rozsiahlym zmenám v poľnohospodárskom a lesnom hospodárstve úspešne rozvíja. Rýchly vzostup stavov týchto vtákov pramení z pomerne rýchleho prispôsobenia sa podmienkam poľnohospodárskeho veľkoplošného hospodárenia. V priebehu krátkej doby sa rozšíril nielen v oblastiach, kde sa už predtým vyskytoval, ale úspešne preniká aj do okrajových častí lesov a stáva sa stárou zverou aj na poliach. Nesmieme zabudnúť ani na veľmi dlhú a bohatú tradíciu chovu bažantov v našej krajine, ktoré položilo základy chovu bažantov aj u jednotlivcov ako záľubu. Je samozrejme, že predpokladom rozvoja bažantov sú vhodné prírodné podmienky, hlavne vyhovujúce podnebie, konfigurácia terénu od nížin k podhoriu, pestrá mozaika drobných lesíkov a dostatok vodných plôch, ktoré v našich podmienkach vytvárajú ideálne prostredie pre úspešný chov bažantov. Chov bažantov veľmi obohacuje prírodné prostredie a zostáva jeho jedinečným a krásnym doplnkom. V prírode je však veľmi lákavým terčom pre poľovníkov. Práve vďaka poľovníkom sa bažant stáva zverinou budúcnosti. Tradícia bažantníctva prispela významnou mierou nielen k rozvoju chovu bažantov, ale aj pokrokovému lesnému a poľnohospodárskemu zákonodarstvu, prostredníctvom ktorého nastala zmena v systéme lesného hospodárstva. Starostlivosť o plánovitý rozvoj poľovníctva sa stala záujmom celej spoločnosti.

V poslednom období sa chov bažantov veľmi rozšíril aj medzi drobnochovateľmi pre ktorých je to záľuba a spôsobuje im potešenie. Z každého zodpovedného chovateľa sa postupne stáva človek, so správnym vzťahom k prírode a k životnému prostrediu. Chovateľstvo bažantov dostáva veľmi prospešnú podobu pre obohatenie prírodného prostredia a vyspelé chovy prispievajú k záchrane rôznych druhov bažantov, ktoré by vo voľnej prírode inak možno vyhynuli. Kto by chcel začať s chovom bažantov, mal by sa zoznámiť s dostupnou literatúrou, ktorej je hlavne na Slovensku a v Česku, ale aj vo svete málo, no napriek tomu podáva minimálne základné informácie o ich chove.

1. Cieľ práce

Cieľom predloženej bakalárskej práce, ktorú sme vypracovali na Katedre environmentalistiky a zoológie, na základe dostupných domácich a zahraničných zdrojov odbornej literatúry poskytnúť informácie o:

- pôvode okrasných bažantov, ich fylogenetickom vývoji a zaradení do systému živočíšnej ríše,
- anatomickej a morfolologickej stavbe tela vtákov,
- historickom ale aj súčasnom význame radu kurotvaré (*Galliformes*) a o biológii a ekológii živočíchov tohto radu,
- výskyte a požiadavkách na biotop, vzhľade, správaní, rozmnožovaní a o chove druhov:
 - Bažant poľovný (*Phasianus colchicus*),
 - Bažant kráľovský (*Syrnaticus reevesii*),
 - Bažant zlatý (*Chrysolophus pictus*),
 - Bažant strieborný (*Lophura nycthemera*).

2. Metodika práce

Bakalárska práca bola riešená v niekoľkých etapách:

- zhromažďovanie potrebných informácií z dostupných zdrojov domácej a zahraničnej literatúry,
- preštudovanie a posúdenie získanej literatúry na jej využitie,
- spracovanie získaných údajov z literatúry do kapitoly „Súčasný stav riešenej problematiky doma a v zahraničí”,
- zhodnotenie získaných poznatkov a poukázanie na možnosť ich využitia v chove okrasných druhov bažantov.

3. Súčasný stav riešenej problematiky doma a v zahraničí

3. 1 Charakteristika živočíchov triedy vtáky (Aves)

Vtáky (Aves) sú dvojnohé teplokrvné vajcia znášajúce stavovce, vyznačujúce sa predovšetkým operením, krídlami vyvinutými z predných končatín a dutými kosťami. Celkom je známych asi 9600 druhov vtákov. Vtáky dosahujú rôznu veľkosť – od najmenšieho kolibríka s dĺžkou 5 cm až po veľkého pštrosa a emu. Väčšina druhov vtákov patrí medzi suchozemské stavovce so schopnosťou aktívneho letu. Dnešné vtáky sú charakterizované perím, zobákom bez zubov, kladením vajec s tvrdou škrupinou, vysokým stupňom metabolizmu, srdcom so štyrmi komorami a ľahkou ale pevnou kostrou. Väčšina vtákov má predné končatiny premenené na krídla umožňujúce let, napriek tomu bežci a niektoré ďalšie, hlavne endemické ostrovné druhy túto schopnosť letu stratili. Vtáky sú spoločenské živočichy a komunikujú pomocou vizuálnych signálov, volaním a spevom, zúčastňujú sa spoločenskej činnosti vrátane spoločného lovu, rozmnožovania, zhromažďovania a napádania predátorov. Vtáky sú prevažne spoločensky monogamné s tým, že u niektorých druhov sa stretávame s krátkodobým alebo aj dlhodobým životom v pároch, iné druhy sú polygamné alebo polyandrické. Vtáky podobne ako obojživelníky a plazy znášajú vajcia, ktoré obvykle ukladajú do hniezd, sedia na vajciach a zahrievajú ich až do doby vyliahnutia mláďat (www.wikipedia.cz).

Ferianc (1964) uvádza, že vtáky sú stavovce, ktoré sa ako celok prispôbili pohybu vo vzduchu a sú schopné lietať.

Vonkajší vzhľad vtákov je pomerne jednoduchý, aj keď sa vtáky počas evolúcie prispôbili veľmi rozdielnemu prostrediu. Rozdiely sú hlavne vo veľkosti tela a pri jednotlivých skupinách sú rozdiely len v tvare a veľkosti zobáka, v dĺžke krku a v type nohy. Rozdiel medzi vtákmi nie je tak viditeľný ako pri cicavcoch (Červený, 2004).

3. 1. 1 Fylogenetický pôvod vtákov

Asi pred 140 miliónmi rokov nebol vzdušný priestor našej planéty bez života - lietali v ňom príslušníci rozličných skupín hmyzu, o ktorých to ani nepredpokladáme, keď ich dnes vidíme okolo seba ako napríklad vážky, motýle, koníky či chrobáky. V povetrí sa vznášali aj mnohé lietajúce formy plazov neraz nezvyčajne veľkých rozmerov. Z hľadiska ďalšej evolúcie živočíchov však v tom období došlo k významnej udalosti. Príroda uskutočnila pokusy o lietanie na novom konštrukčnom princípe. Jedným z nich je prípad pravtáka známeho pod rodovým menom *Archaeopteryx* (obrázok 1). Nosnú plochu jeho krídel

netvorila kožovitá blana ako u spomenutých plazov alebo ako ju poznáme u dnešných aktívne lietajúcich cicavcov - netopierov. U archaeopteryxa sa objavil dovtedy neznámy prvok, a to perie. Vieme, že vzniklo z rohovinových šupín plazov. Už niekoľko miliónov rokov po objavení sa prvých, nešikovne plachtiacich pravtákov, sa z ich nasledovníkov stali nielen praví vládcovia vzdušného priestoru, ale boli to už aj potápavé vtáky, ktoré druhotne stratili schopnosť lietať (Bohuš et al., 1995).

Hespernisovia mali zakrpatené krídla ale výborne plávali a potápali sa. Ichthyornisovia už vedeli znamenite lietať. Všetky sa živili rybami. Na prelome druhohôr a treťohôr sa trieda vtákov bohato rozrôznila. Väčšina veľkých plazov po náhlych klimatických zmenách podnebia vymizla. Vysoká koncentrácia irídia na hranici geologických vrstiev svedčí o dopade (impakte) veľkého mimozemského telesa na Zem, približne do oblasti Yucatánskeho polostrova (Karibská oblasť). Dopadom vymrštený mrak zatienil zemský povrch na veľkom území, dôsledkom čoho došlo k značnému ochladeniu. Po tejto udalosti nasledovala značná ekologická reorganizácia a nové rozširovanie suchozemských organizmov (hlavne cicavcov a vtákov). V korunách stromov nachádzali vtáky bohaté zdroje rastlinnej potravy a živočíšnu potravu im poskytoval už vtedy veľký počet lietajúceho hmyzu. Dôležité boli taktiež zmeny v telesnej stavbe vtákov, ktorou vtáci mnohonásobne prevýšili svojich štvornohých predkov – plazov (Dmitrijev, 1984).

V súčasnosti žije na Zemi približne 8600 druhov vtákov. Dobrí letci spomedzi nich disponujú neuveriteľne výkonnými orgánmi prispôbenými na lietanie. Pritom ich telo vlastne nemá nové orgány v porovnaní s telom ich plazových predkov. Vlastnosti týchto orgánov sú však do najmenších podrobností prispôbené potrebám novej formy pohybu (Bohuš et al., 1995).

Obrázok 1 Archaeopteryx

(zdroj: www.poznatky-o-minulosti.blog.cz)

3. 1. 2 Morfológická a anatomická stavba tela

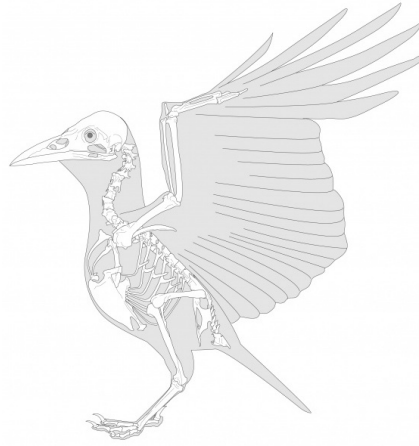
Ferianc (1964) charakterizuje vlastnosti vtákov nasledovnými znakmi:

- telo sa zmenšilo, takže vtáky patria relatívne medzi najmenšie stavovce,
- v súvislosti so zmenšením sa jednotlivé sústavy orgánov tak skoncentrovali, aby zaujímali čo najmenšiu rozlohu,
- znížila sa špecifická váha ich tela a to tým, že sa vtákom vytvorila veľmi zložitá sústava dutín, chodieb a chodbičiek, ktoré vnikajú pod kožu, medzi svaly a do kostí,
- mohutne sa rozvinulo svalstvo, ktoré súvisí s pohybom krídel,
- silne rozvinuté je aj svalstvo zadných končatín, na ktoré prešla stopercentná funkcia pohybu na zemi,
- zväčšilo sa srdce, na funkciu ktorého kladie let vysoké požiadavky, pri veľkej spotrebe energie a zintenzívnení látkovej premeny,
- telo pokryla znamenitá izolačná vrstva - perie, medzi ktorými sa udržuje vzduch a ešte viac zvyšuje termoregulačnú schopnosť,
- perie na krídlach sa zväčšilo, vytvorilo veľké, pevné a pružné perá, ktoré sa postavili do radu a vytvorili základ pre nosnú a pohybovú (lokomočnú) zložku pri pohybe vzduchom.

Gaisler (2007) uvádza charakteristické znaky vtákov takto:

- koža je suchá, jedinou kožnou žľazou je kostrčná žľaza, ale aj táto však môže byť redukovaná. Na niektorých miestach tela (zobák, behák) zostáva rohovitý kryt plazieho typu,
- lebka je tropibázická, monokondylná a čiastočne kinetická,
- voľná zadná končatina má mezotarzálny kĺb,
- vylučovacím orgánom je zdokonalená ľadvina (*metanefros*), ktorá odstraňuje ako hlavný odpadový produkt metabolizmu kyselinu močovú,
- kľúčne kosti zrastajú vo vidlici (*furcula*),

- zadné končatiny slúžia ako nohy k bipédnemu pohybu a nikdy sa neredukujú,
- palec zadnej končatiny smeruje dozadu, ostatné prsty dopredu, výnimky sú druhotné,
- kosť holenná (*tibia*) a proximálne kosti zápästia zrastajú v *tibiotarsus*,
- telo je pokryté operením, v ktorom sú rozlíšené rôzne typy pier,
- došlo k rozsiahlemu zrastaniu kostí na lebke,
- predné končatiny sú zmenené na krídla, ich kostra (obrázok 2) je charakteristickým spôsobom prestavaná a v distálnej časti skrátaná,
- k zrastu oporných elementov došlo tiež v pletenci zadných končatín a niektorých častiach chrbtice,
- otvor v acetábulu zanikol,
- koncový mozog je zväčšený ďalšou expanziou dorzálneho komorového hrebeňa,
- chýba nultý hlavový nerv (*tu terminalis*),
- oko je zdokonalené a dosahuje najväčšiu ostrosť videnia v celej živočíšnej ríši,
- vnútorné ucho má zdokonalenú stavbu, je vytvorená *cochlea*, *ductus cochlearis* a Cortiho orgán,
- sú vytvorené relatívne malé pľúca s vzdušnými vakmi,
- srdce je štvordielne, komory sú úplne oddelené, je vytvorená pravá aorta, ľavá v priebehu zárodočného vývoja zaniká,
- telesná teplota je regulovaná vnútornými fyziologickými mechanizmami, vtáci sú endotermné,
- zvláštna úprava ľadvín (Henleova kľučka) vylepšuje spôsob hospodárenia s vodou,
- vajcia majú vápenitú škrupinu, vtáci ich zahrievajú a chránia počas zárodočného vývoje a starajú sa o vyvíjajúce sa mláďatá.

Obrázok 2 Vtáčia kostra

(zdroj: www.ifauna.cz)

3. 2 Taxonómia

Doména: Eukarioty

Ríša: Živočíchy (Animalia)

Podríša: Mnohobunkovce (Polycytozoa, Metazoa)

Oddelenie: Epitelovce (Eumetazoa)

Pododdelenie: Dvojstranovce (Bilateralialia)

Vývojová vetva: Druhoústovce (Dueterostomia)

Kmeň: Chordáty (Chordata)

Podkmeň: Stavovce (Vertebrata)

Trieda: Vtáky (Aves)

Podtrieda: Právě vtáky (Ornithurae)

Nadrad: Letce (Neognathae)

Rad: Hrabavce (Galliformes)

Čeľad': Bažantovité (*Phasianidae*)

Podčeľad': Bažantorodé (*Phasianinae*)

Rod: *Phasianus*

Druh: Bažant obyčajný (*Phasianus colchicus*) (Linné, 1758)

Rod: *Syrnaticus*

Druh: Bažant kráľovský (*Syrnaticus reevesii*) (Wagler, 1832)

Rod: *Chrysolophus*

Druhy: Bažant zlatý (*Chrysolophus pictus*) (Gray, 1834)

Rod: *Lophura*

Druhy: Bažant strieborný (*Lophura nycthemera*) (Fleming, 1832)

3. 2. 1 Rad hrabavce – Galliformes

Podľa Ferianca (1964) do radu hrabavcov patrí 241 druhov vtákov, rozdelených v štyroch čeľadiach:

- tabonovité (*Megapodiidae*), rozšírené v indoaustrálskej oblasti,
- hokovité (*Cracidae*), obývajúce neotropickú oblasť a žijúce i hniezdiace na stromoch,
- hlucháňovité (*Tetraonidae*), obyvatelia hol-arktiskej oblasti,
- bažantovité (*Phasianidae*), na druhy najbohatšie (174 druhov), v rozličných formách ako divé, polodivé a domestikované.

Felix (1980) uvádza že do tohto rádu zaraďujeme okolo 260 druhov, ktoré sa rozdeľujú do troch čeľadí:

- tabonovité (*Megapodiidae*) s 12 druhmi, obývajúcimi iba austrálsku a indonézske oblasť,
- hokovité (*Cracidae*) s 44 druhmi, žijúcimi v Južnej a Strednej Amerike,
- bažantovité (*Phasianidae*) s viac ako 200 druhmi, bežné v Európe, Ázii, Austrálii, Južnej, Strednej i Severnej Amerike. Systematické rozdelenie tejto čeľade však nie je jednotné. Niektorí ornitológovia rozdeľujú uvedenú čeľaď na štyri čeľade, a to: bažantovité (*Phasianidae*), tetrovité (*Tetraonidae*), perličkovité (*Numididae*) a morkovité (*Meleagridae*).

Toporčák (2009) uvádza nasledovné čeľade:

- tetrovité (*Tetraonidae*),
- bažantovité (*Phasianidae*),
- morkovité (*Meleagridae*).

Návrh odporúčaných slovenských názvov čeľadí triedy vtáky podľa Slovenskej ornitologickej spoločnosti/Bird life schválených v roku 2010.

- Tabonovité – Megapodiidae
- Hokovité – Cracidae
- Perličkovité – Numidae
- Prepelkovité – Odontophoridae
- Bažantovité – Phasianidae (www.vtaky.sk).

3. 2. 2 Čel'ad' bažantovité - *Phasianidae*

Podľa Ferianca (1964) sem patrí 174 druhov, rozšírených takmer po celej zemeguli s výnimkou polárnych krajov. Rozdeľujú sa obyčajne do troch podčel'adi:

- bažantorodé (*Phasianinae*)
- perličkorodé (*Numidinae*)
- morkorodé (*Meleagrinae*).

Podľa Felixa (1980) rozoznávame len jednu čel'ad', a to bažantovité, rozdelenú do 15 podčel'adi.

Podčel'ade čel'ade bažantovitých sú tieto:

- *Numidinae* – perličky,
- *Pavoninae* – pávy,
- *Meleagridittae* – moriakky,
- *Argustaninae* - bažanty pávie,
- *Phasianinae* - bažanty pravé,
- *Lophophorinae* - bažanty lesklé,
- *Pucrasíinae* - bažanty chocholaté,
- *Uhagininae* - bažanty krvavé,
- *Gallinae* - kury hrebenaté ,
- *Tragopantnae* – satyry,
- *Galloperdicinae* - kury viacostrohaté,
- *Ptilopachinae* – kury sklané,
- *Perdicinae* - kury poľné,
- *Odontophorinae* – prepelice,
- *Teiraoninae* – tetrovy.

Podľa Dickinsona (2003) je čel'ad' bažantovité rozdelená do štyroch podčel'adi:

- tetrorodé (*Tetraoninae*),
- morkorodé (*Meleagrinae*),
- bažantorodé (*Phasianinae*),
- jarabicorodé (*Perdicinae*).

Návrh odporúčaných slovenských názvov vtákov sveta podľa Slovenskej ornitologickej spoločnosti/Bird life schválených v roku 2010.

Podčel'ade:

- Rulrulorodé - *Rollulinae*,
- Kurorodé – *Gallinae*,
- Pávorodé – *Pavoninae*,
- Ularorodé – *Tetraogallinae*,
- Bažantorodé – *Phasianinae* (www.vtáky.sk).

3. 3 Charakteristika radu hrabavce (*Galliformes*)

Do radu hrabavce, nazývaných aj kurotvaré, patria aj vtáky, ktoré dobre poznáme (sliepky, morky, pávy, bažanty a iné). Nájdem medzi nimi veľké vtáky ako moriaky vážiace až 10 kilogramov i malé vtáky ako prepeličky (Dmitrijev, 1984).

Veľký význam majú bažanty, tetrovy, jariabky, jarabice a prepelice ako poľovné vtáky. Niektoré druhy (tetrovy, exotické bažanty) sú však dnes už ohrozené a preto sú chránené. V neposlednom rade sa množstvo druhov chová len pre potešenie. Veľa druhov exotických bažantov, prepelíc, jarabíc, pávov a ďalších sú ozdobou voliér chovateľov týchto vtákov. Všetky tieto vtáky však zblízuje spoločný pôvod a mnoho spoločných znakov (Hudec, 2005).

Najpočetnejšou čel'adou radu hrabavcov sú bažantovité (*Phasianidae*). Ich členovia sú veľmi rôzni ako vzhľadom, tak aj miestom výskytu. Sú rozšírené s výnimkou chladných oblastí všade. Jedným s najvýraznejších spoločných znakov sú pomerne dlhé nohy, preto sú bažantovité dobrí bežci. Nikdy sa nekrmia na stromoch a niektoré druhy na nich ani nesadajú aj keď lietať vedú (Dmitrijev, 1984).

Phasianidae je veľká čel'ad', do ktorej je zaradená väčšina hrabavých vtákov sveta. Nedávne molekulárne výskumy dokazujú príbuznosť čel'adi tetrovité, morkovité, bažantovité a jarabicovité (Dimcheff et al., 2002).

3. 3. 1 Základné znaky hrabavcov

Podľa viacerých autorov (Ferianc, 1964; Felix, 1980; Dmitrijev, 1984; Hudec, 2005) môžeme základné znaky hrabavcov zhrnúť nasledovne:

Hlava: Hrabavce sa vyznačujú malou hlavou v porovnaní k veľkosti tela.

Zobák: Mocný s mierne ohnutou čeľusťou. Je pomerne krátky, na báze široký, ale u mnohých druhov mohutne vyvinutý. Nozdry majú voľné, nezarastené.

Nohy: Sú silné, pevne stavané, sú vhodné na chodenie a hrabanie. Behák ma vpredu dva rady širokých krycích štítkov a vzadu drobné štítky. Na zadnej časti beháku často vyrastá, zvlášť u samcov, dlhá rohovinová ostroha (calcar), niekedy vystužená kosťou (Obrázok 2). Prsty nôh hrabavých sú silné, s plochými a tupými pazúrami, prispôsobené na hrabanie.

Pohyb: Väčšina hrabavých sa dobre pohybuje po zemi, mnohé druhy vedú veľmi rýchlo behať. Let hrabavcov sa pokladá za slabý, preto radšej chodia ako lietajú. Ale napríklad prepelice, ktoré sú sťahovavé, vedú dobre lietať a taktiež hokovité (Cracidae), ktoré patria k vtákom stromovým.

Perie: Je dosť husté a bez páperia. Hrabavce nemajú pravé prachové perie ale len poloprachové, ktoré sa nedrobí a nevytvára prach. Preto sa popolia v prachu, piesku a podobne, a tým si zaprašujú perie. Vo vode sa hrabavce nikdy nekúpu. Perie hrabavcov sa ľahko vytrhne, preto si pri útoku nepriateľov často zachránia život. Perie zostane v tlame napríklad šelmy a podobne. Vytrhnuté perie zase skoro dorastie. Kuriatka hrabavcov sú hneď po vyliahnutí z vajec porastené hustým prachovým perím a majú základy letiek, ktoré už po dvoch dňoch začínajú narastať.

Pohlavný dimorfizmus a sfarbenie: Hrabavce sa vyznačujú výraznou pohlavnou dvojtvárnosťou, to znamená, že samce sú inak sfarbené ako samice. Samce sú zvyčajne nápadne, pestro sfarbené, majú rôzne výrastky na koži a vyvinuté ozdobné perie, ako napríklad perá chvostové, perá letiek, ale aj chvostové krovky, perie na kru a aj chocholky na hlave, ktoré samce používajú pri toku. Samice bývajú väčšinou nenápadne sfarbené vďaka kryciemu periu. Stačí len porovnať bažantieho kohúta so sliepku. Napríklad veľmi výrazný pohlavný dimorfizmus je medzi pávom a pávicami. U niektorých druhov (prepelice, jarabice) sú ako samce tak aj samice sfarbené rovnako.

Hniezdenie: Hniezdia okrem málo výnimiek na zemi. Hniezdo si robia primitívne. Počet vajec je väčší až veľký. Mlád'atá sú pokryté páperím a sú nekŕmivé. Sliepky ich vodí, zahrievajú a chránia.

3. 3. 2 História chovu hrabavcov a ich význam pre ľudstvo

O počiatkoch chovu vtákov vieme veľmi málo. Pravdepodobne sa chovali vtáky už v dobe bronzovej. V Európe už v dobe Antickej. Už v staroveku nachádzame zmienky o

chove papagájov a niektorých hrabavých vtákov v starom Ríme. V starom Grécku a Ríme boli exotické vtáky, rovnako ako neskôr aj inde v Európe, symbolom vysokého postavenia a veľkého majetku čiže záležitosťou čisto snobskou (Veger, 1980).

Hrabavé vtáky, ktorým sa tiež hovorí kurovité vtáky mali odpradáva v živote človeka významnú úlohu. Uplatňovali sa predovšetkým v poskytovaní mäsa a vajec pre ľudí, neskôr aj pri zábave alebo poskytovali perá, ktoré ľudia používali na rôzne účely. Množstvo týchto vtákov, predovšetkým samce sa vyznačujú krásnymi ozdobnými perami, ktoré mali u niektorých národov alebo ich skupín poprednú úlohu pri rôznych oslavách. Stali sa symbolom moci, sily, odvahy, bojovnosti a ďalších ľudských vlastností. Aj u nás na Slovensku alebo na Morave sa stali chvostové perá kohútov ozdobou klobúkov obzvlášť mladých mužov a predstavovali pôvodný symbol sily a bojovnosti na rôzne ozdoby, najmä na klobúky. Človek lovil a v súčasnej dobe aj doteraz loví divoké hrabavce vo všetkých svetadieloch (okrem Antarktídy, kde kurovité vtáky nežijú) často až v neuveriteľnom množstve. V mnohých krajinách Afriky, Ázie alebo Južnej a strednej Ameriky nie je lov na kurovité vtáky a ani na iné vtáky prakticky nie je obmedzený. Spôsob lovu závisí predovšetkým od vynaliezavosti domorodých lovcov (Felix, 1980).

Vzťah medzi bažantmi a ľuďmi už dlho spolu úzko súvisí. Ako veľké vtáky, ktoré žijú na zemi sa ľahko chytajú alebo zastrelia. Ich mäso a vajcia poskytujú bohatý zdroj bielkovín. Šestnásť druhov bolo introdukovaných do miest mimo svojho prirodzeného areálu pre rôznorodé účely, na rozšírenie okrasných zbierok vtákov, pre športové poľovníctvo a na produkciu vajec, mäsa, alebo peria (Long, 1981).

Bažanty teda prinášajú významné materiálne výhody ľudskej populácii, a to ako miestne tak medzinárodné. To vyvoláva potrebu zachovať a využívať tieto výhody. Dostatočné ekonomické výhody možno získať prostredníctvom odchytu a riadenia bažantej populácie udržateľným spôsobom, vďaka ktorému môže byť lov týchto druhov zabezpečený v dlhodobu. Vďaka svojim výhodám boli včlenené do ľudskej kultúry a tradícií v priebehu storočí. Niekoľko druhov malo dôležitý význam v umení, náboženstve, spoločenských zvykoch a folklóre v rôznych etnických skupín v Ázii. Kur bankivský (*Gallus gallus*) bol domestikovaný už pred 5000 rokmi a z neho vznikla kura domáca, ktorá je chovaná ľuďmi až do súčasnosti (Wood-Gus, 1959).

Bažant je vyobrazený na minojských mozaikách (Kréta, až 2000 rokov p. n. l.), Rimania ho chovali vo svojich vojenských posádkach ako okrasného vtáka a tiež na jedlo. Jeho výskyt je možné sledovať už v stredoveku od Grécka cez Balkán, okraje Karpát a Álp až do južného Francúzska (Behnke, 2001).

Podľa gréckych bájí priviezol prvé bažanty do Grécka Jason s Argonautmi z údolia rieky Phasis (dnes Rion) z vtedajšej Kolchidy (Gruzínsko). Z týchto geografických názvov bol odvodený grécky názov bažanta phasianos, neskoršie zoologické označenie Phasianus colchicus a meno bažanta v rôznych jazykoch (Fasano, Faisan, Pheasant, fagliaho i naše pomenovanie bažant). V 5. stor. pred n. l., v dobe rozkvetu gréckej kultúry, bol bažant v Grécku dobre známy. V rímskej dobe bol bažant rozšírený v Taliansku a na Sicílii a s rímskymi légiami sa dostal do Francúzska, Porýnia, južného Anglicka a Severnej Afriky. Rímsky spisovateľ Pinius sa o bažantoch zmieňoval už v 1. stor. n. l. V tejto dobe sa však bažant choval iba vo voliérach ako okrasný vták a pre svoje vynikajúce mäso bol cenený na cisárskych dvoroch. Prvá zmienka o chove bažantov v Anglicku pochádza z roku 924 a o voľné žijúcich bažantoch z roku 1059. Z tejto doby sú tiež prvé správy o chove bažanta v strednej Európe. Od 14. storočia sa chov bažantov sústreďoval do bažantníc (Čechy, Bavorsko, Hessensko) a odtiaľ sa postupne rozširoval po celej Európe. S rozvojom brokovej streľby v 17. storočí rástol aj záujem o lov bažanta, ktorý sa od tej doby tešil veľkému záujmu hlavne medzi šľachtou (Hanuš, 1975).

A teraz krátko, ako to vyzeralo v Československu. Záľuba v chove vtáctva bola veľmi stará. Už v dávnych dobách chovali chudobní ľudia, najmä baníci, remeselníci a roľníci naše domáce spevavce v klietkach. Exotické vtáky, ako bažanty a papagáje boli vtedy chované len na šľachtických sídlach. Až na sklonku minulého storočia sa chov cudzokrajného vtáctva rozširoval aj do ďalších vrstiev obyvateľstva. Listy Českého spolku pre ochranu vtáctva v Prahe referovali o štyroch výstavách vtáctva v Prahe v rokoch 1878-1881, kde bolo vystavených okrem domácich druhov aj veľa exotických druhov vtákov. Vo väčšom meradle sa začal chov exotických vtákov rozširovať až po prvej svetovej vojne. V roku 1930 založila hŕstka pražských nadšencov prvú československú celoštátnu organizáciu Klub chovateľov exotického vtáctva v Prahe, ktorý neskôr vytvoril podmienky, za ktorých chovateľstvo exotického vtáctva u nás dosiahlo vysokú európsku úroveň. Počet členov zo všetkých miest vtedajšej republiky tak rýchlo narastal, že už v nasledujúcom roku začal Klub vydávať vlastný časopis. Finančné prostriedky získaval klub usporiadaním výstav cudzokrajných vtákov v Prahe od roku 1931. Tieto výstavy už mali od tej doby svoju tradíciu a stali sa miestom navštevovaným mnohými zahraničnými odborníkmi. Túto úspešne rozvíjajúcu sa činnosť zastavila 2. svetová vojna. Po vojne sa začalo s vydávaním časopisu, organizovaním výstav a hlavne s obnovovaním zničených chovov. Bola nadviazaná spolupráca s organizáciami chovateľov v mnohých štátoch, najmä v Sovietskom zväze, Nemeckej demokratickej republike, Francúzsku, Veľkej

Británii a Švajčiarsku. Po rokoch organizačných nejasností boli od roku 1964 všetci chovatelia exotického vtáctva sústredený v Českom a Slovenskom zväze chovateľov drobných zvierat. Neskôr vytvárali vlastné základné organizácie a špeciálne kluby. Zväzy vydávali odbornú literatúru i odborné časopisy (Veger, 1980).

3. 2. 3 Rozšírenie hrabavcov (*Galliformes*) a ich biotopy

Hrabavce sú rozšírené na všetkých svetadieloch okrem Antarktídy. Podľa Felixa (1980) bolo zastúpenie v jednotlivých svetadieloch v percentách takéto: najpočetnejšie sú zastúpené v Ázii, približne 39,7 %, nasleduje Južná a Stredná Amerika s 26,2 % druhmi, na treťom mieste je Afrika s 19,5 % druhmi, v Severnej Amerike žilo 5,5 % druhov, v austrálskej oblasti 4,8 % a nakoniec v Európe je 4,3 % druhov hrabavcov.

Najviac druhov hrabavcov žije v tropickej a subtropickej oblasti, kde ale často žijú v horských biotopoch. Hrabavce žijú v lesoch, v nížinách i na svahoch kopcov a hôr, kde vystupujú až do výšky nad 5000 metrov, nad hranicu lesa. Vyskytujú sa na trávnatých a krovinatých stepiach, rovnako ako na poliach a lúkach, ale aj v tundrách alebo v krovinatých miestach na brehoch riek. Väčšina hrabavcov je stálych, svoje domovy neopúšťajú po celý život. Len niektoré druhy ako napríklad prepelica poľná (*Coturnix coturnix*), patrí k vtákom sťahovavým, ktoré na jeseň odlietajú zo svojich domovov na značnú vzdialenosť do zimovísk a na jar sa opäť vracajú. Sťahovavé hrabavce patria k dobrým letcom a stále hrabavce sú ťažkopádni letci. Hrabavce sa združujú na suchších miestach ale často aj v blízkosti vody, prameňov potokov, kam chodia pravidelne piť. Do vody však nevstupujú pretože sa nekúpu. Cez najväčšie horúčavy hlavne počas poludňajších hodín sa združujú v tieni krovin, na stromoch a všade tam kde je chladnejšie. Väčšinou sú hrabavce denné vtáky, len výnimočne sú nočné, ako napríklad hoko nočný (*Nothocrax urumutum*). Aj keď hrabavce patria k vtákom žijúcim hlavne na zemi, v noci hradujú na stromoch. Potravu si hľadajú tiež na zemi kde si ju vyhrabávajú silnými nohami. Len niektoré druhy ako hokovité (*Cracidae*) sa živia predovšetkým priamo na stromoch ale občas zlietnu za potravou na zem (Felix, 1980).

Bažant poľovný sa vyskytuje najmä na Východoslovenskej a Západoslovenskej nížine, ale aj inde, pretože poľovníci ho vypúšťajú z umelých chovov. Stabilná populácia sa drží iba vo vlhkejších oblastiach so striedajúcimi sa lúkami, lesmi a krovinami do nadmorskej výšky tristo metrov. Ak chceme bažanta udržať v revíri, musíme ho intenzívne prikrmovať. Potravou je viazaný viac na polia ako na lesy (Ferenc, 2009).

Podľa Hella (1988) sa bažant môže vyskytovať do nadmorskej výšky 300 - 400 m, ale najhojnejšie do 200 m.

Bažant, je u nás nepôvodná zver. Žije tu už niekoľko storočí a dobre sa aklimatizoval bez toho žeby bol uškodil svojou prítomnosťou niektorému inému pôvodnému druhu, či už zo živočíšnej alebo rastlinnej ríše (Červený et al., 2004).

Bažant sa udomácnil po celej Európe, kde bol vždy obľúbenou poľovnou ale aj okrasnou zverou. Juhočínskeho bažanta k nám doviezli už v 19. str. približne spolu s bažantom mongolským. Prvé exempláre sa dostali do bažantnice v Abraháme v Seredi, v tej istej bažantnici udomácnili aj bažanta pestrého. Tieto odrody bažantov boli potom u nás základom chovov na poľovné účely. Ostatné druhy ako bažanta kráľovského, strieborného a zlatého chovali iba ako okrasné vtáky (Molnár et al., 1984).

Červený et al. (2004) poukazujú na to, že iba v poľovných oblastiach pre malú zver je bažant významnou zverou pre poľovné hospodárstvo. V poľovných oblastiach pre srnčiu a jeleniu zver sa v súčasnosti loví len vo veľmi malom počte a je vlastne skôr len okrasou a spestrením revírov.

Negatívne antropogénne tlaky pôsobiace na ekológiu krajiny výrazne zhoršili životné prostredie malej zveri. Na jej stavy negatívne vplýva aj premnoženie jej predátorov, najmä líšok, ktorých potlačenie neprebíha účinne a celoročne, ale poľovníci ich lovia predovšetkým v zime pre kožušinu (Molnár et al., 1984).

3. 4 Vybrané druhy bažantov

V tejto časti sme sa zamerali na 4 druhy bažantov, ktoré sú na Slovensku najčastejšie chované ako okrasné druhy: Bažant poľovný (*Phasianus colchicus*), Bažant kráľovský (*Syrmaticus reevesi*), Bažant zlatý (*Chrysolophus pictus*), Bažant strieborný (*Lophura nycthemera*).

3. 4. 1 Bažant poľovný – *Phasianus colchicus*

Hoci pôvodne bol využívaný hlavne na mäso, teraz je jeden z najdôležitejších poľovných vtákov. V Európe je viac ako 22 miliónov vtákov ulovených ročne, zatiaľ čo v Severnej Amerike o 9,5 milióna menej (Aebischer, 1997).

Vonkajší vzhľad:

Sfarbenie kohútov je vďaka cielenému kríženiu rôznych foriem a poddruhov veľmi variabilné. V našich populáciách prevládajú kohúty s červeno-hnedým sfarbením, ale

môžeme sa stretnúť aj s čiernohnedými alebo plavými kohútmi (Obrázok 3). Pri klasicky vyfarbenom kohútovi je hlava a horná časť krku čiernomodrá so silným kovovým leskom. Okolie oka je holé s červenou bradavičnatou kožou. Biely obojok na krku môže byť rôzne široký, celistvý, ale aj prerušený. Perá na chrbte sú červenohnedé so svetlým stredom a čiernymi okrajmi. Kostrč je červenohnedý so zeleným alebo modrastým nádychom. Hrudník a brucho sú červenohnedé, perá majú čierne okraje. Letky sú hnedosivé alebo modrasté a majú svetlejšie priečne pruhovanie. Chvost je dlhý, klinovitý, olivovozelený, s čiernymi priečnymi pruhmi. Základné sfarbenie samice je svetlohnedé, s tmavším stredom pier. Hrdlo a brucho sú svetlejšie (Červený et. al., 2004). Dlhé chvostové perá sú svetlohnedé až hnedé s úzkymi tmavými priečnymi prúžkami (Felix, 1980).

Dĺžka tela:

Kohút dosahuje dĺžku tela 110 cm, sliepka 75 cm.

Vek:

V umelom odchove sa dožíva 12 až 14 rokov.

Výskyt:

Pôvodný areál rozšírenia bažanta poľovného leží na západ od rieky Volgy až po pobrežie Tichého oceánu. Do Európy sa dostal vďaka Rimanom už v staroveku. Nie je tiež isté, či sú populácie v Malej Ázii a na juhovýchode Balkánskeho polostrova pôvodné. K ďalšiemu umelému šíreniu bažanta do Európy došlo v stredoveku. Dnes sa bažant vyskytuje po celej Európe, od Írska smerom na západ a smerom na sever až po južnú Škandináviu. Úspešne bol introdukovaný aj do Severnej Ameriky, Japonska alebo na Nový Zéland (Červený et. al., 2004). Pôvodné rozšírenie však nie je súvislé, ale je ostrovkovité. Niektoré poddruhy sa vyskytujú len na celkom malom území, ktoré sú značne vzdialené od územia iného poddruhu, niekedy až stovky kilometrov. Je tomu tak predovšetkým na území Číny, kde sa vytvorili púšte, a tak bažanty zostali izolované v oázach lesov, čím postupne vznikali samostatné poddruhy. V iných oblastiach, kde sú rozsiahle lesy, nedošlo k bezprostrednej izolácii a jednotlivé poddruhy sa tu pokrížili. Tým vznikali rôzne formy, často opisované ako ďalšie poddruhy (Felix, 1980). U nás je rozšírený najmä na Západoslovenskej a Východoslovenskej nížine, a v južnej časti stredného Slovenska a to do nadmorskej výšky 300 až 400 metrov (Červený et al., 2004).

Biotop:

Životné prostredie bažanta tvoria lesíky, krovinaté pásy, zarastené jarky, zárasty trstia, remízky a lesné okraje uprostred poľnohospodárskej pôdy. Oblubuje vlhké stanovišťa s dostatkom vody (najmä lužné lesy). V miestach, kde bol vysadený, žije v nížinách a

pahorkatinách, vo svojich pôvodných domovoch v Ázii však i v horských oblastiach. Bažant ako lesostepný vták vyžaduje aspoň počas zimného obdobia minimálnu plochu trvalých krov. Hoci bažant nemusí mať trvalo vodu, je lepšie keď sa v jeho areáli nachádza tečúca voda, inak pri dlhotrvajúcich letných horúčavách s nedostatkom rannej rosy je nútený migrovať za vodou aj mimo svojho areálu (Behnke et al., 2001).

Spôsob života:

Svoj domov po celý život neopúšťa a patrí tiež medzi zlých letcov. Jeho let je síce rýchly, ale bažant nevydrží letieť dlho. Pri vzlete na vetvy, kde hraduje, sa ozýva hlasným „kyry kyry kyry kyry kyry“. Staršie vtáky trávajú noc zvyčajne na stromoch, ale od jari do jesene často spia aj na zemi. Potravu nevyhrabáva, ale ryje zobákom. Za potravou vychádzajú bažanty ráno a neskoro popoludní a cez obedňajšie hodiny odpočívajú v kútiku krovín (Felix, 1980). Bažantie kohúty začínajú tokat' v marci. Obsadzujú si stanovište, ktoré si bránia pred sokom. V polygamných skupinách pripadá na jedného bažanta 3 až 10 sliepok (Behnke et al., 2001). Niekedy medzi súpermi dochádza k boju. V dobe jarného toku, zvyčajne v marci až máji, sa kohúti ozývajú hlasným ukričaným hlasom. Pritom sa samce naporujú a prudko trepocú rozťahnutými krídlami. Potom obiehajú drobnými krôčikmi okolo sliepky, zvesujú krídla a skláňajú hlavy. Sliepka sa neskôr prikrčí a kohút ju oplodní (Felix, 1980).

Rozmnožovanie:

O hniezdenie a odchov bažantích kuriatok sa samec nestará. Sliepky hniezdia na zemi v plochej hniezdnej kotlinke s malým množstvom hniezdného materiálu. Znášajú priemerne 10 až 16 vajíčok, ktoré sú najčastejšie jednofarebné, svetlo hnedé až olivovo zelené. Na vajciach sedí 24 dní (Behnke et al., 2001). Kuriatka už o niekoľko hodín po vyliahnutí opúšťajú hniezdo a sliepka ich vodí za potravou, zahrieva a chráni pred nepriateľmi. Už druhý deň po vyliahnutí kurčatám odpadne vaječný zub na zobáku, ktorým sa prerezávali tvrdou vaječnou škrupinu pri liahnutí (Felix, 1980).

Chov:

Prirodzený chov bažantov

Pri prirodzenom chove bažantov človek zasahuje iba do oblasti zlepšovania životných podmienok, prikrmovania bažantej zveri v zimnom období a ochrany bažantej zveri pred škodcami. Pritom človek hospodári s bažant'ou zverinou tak, aby stavy v revíre zodpovedali pomeru pohlavia, ktorý sa v prírode pohybuje v rozmedzí 1:3 až 1:8 v prospech sliepok. Nadbytok kohútov nepriaznivo vplýva na plodnosť vajec a na pokojný priebeh hniezdenia (Herz, 1980).

Výhody:

- najprirodzenejší spôsob
- netreba sa obávať nákazy bažantov
- odpadá starostlivosť o výchovu
- nízka mortalita
- lepší zdravotný stav odchovaných jedincov.

Nevýhody:

- potreba udržiavať väčší kmeňový stav bažantov na zimné obdobie
- vyžaduje väčší náklad na kŕmenie a starostlivosť ochranu
- vyžaduje výhodné prostredie bažantnice a rozsiahlejšie okolie
- požiadavka na priaznivé počasie v dobe liahnutia
- hrozí veľké nebezpečenstvo zničenia hniezd v krmovinách (www.myslivosť.wz.cz).

Polodivý chov bažantov

Od prirodzeného chovu sa polodivý odlišuje tým, že hniezdenie sliepok usmerňujeme zakladaním umelých hniezd. Vajíčka z týchto hniezd zbierame, čím zvyšujeme produkciu násadových vajíčok na jednu sliepku. Jednou formou polodivého chovu je zber vajíčok z ohrozených miest. Sú to predovšetkým hniezda vo viacročných krmovinách pred kosbou, miesta ohrozené zaplavením, ďalej hniezda s hromadnými znáškami a znášky zmiešané s jarabičimi vajcami. Tento spôsob chovu je spojený s liahnutím kuriatok v liahňach. Už iba v ojedinelých prípadoch sa používa na liahnutie a odchov kuriatok kvočky. Bažantie vajíčka liahneme v malých stolových liahňach a kurčatá do ich vypustenia vo veku 10 týždňov odchovávame v odchovniach a v adaptačných zariadeniach. Do polodivého chovu patrí aj usmerňovanie hniezdenia sliepok preto, aby nehniezdili v ohrozených miestach. Robí sa to pomocou rôznych odplašovacích zariadení, akými sú napríklad pestro sfarbené kúsky tkanín alebo tenké pásiky lesklých predmetov (Herz, 1980).

Výhody:

- Možnosť dosiahnuť až dvojnásobnú produkciu a prírastky jedincov,
- usporia sa náklady na udržiavanie vyššieho stavu jedincov,
- nízka mortalita.

Nevýhody:

- Stála starostlivosť o zber vajec v dobe liahnutia,

- zaopatrenie dobrých kvočiek alebo liahni,
- skúsenosť personálu v oblasti techniky liahnutia a výchovy (www.myslivosť.wz.cz).

Intenzívny chov bažantov

Intenzívny alebo farmový chov bažantov sa zakladá na umelom chove rodičovského krdľa bažantov, aby sa získalo maximálne množstvo násadových vajec od jednej sliepky, a umelom odchove kuriatok až do času, ktorý je vhodný na ich vypúšťanie do voľnej prírody. Prednosťou tohto chovu je, že na obmedzenom priestore vyprodukuje veľké množstvo vajícok nezávisle od počasia v období hniezdenia. Predpokladom úspešného chovu bažantov je predovšetkým zdravotný stav základného krdľa, hygiena chovu, ako aj ochrana pred infekčnými a parazitickými ochoreniami (Herz; 1980).

Výhody:

- Realizácia na malej ploche,
- vysoké percento oplodnenia,
- využitie racionalizácie chovu,
- nie je závislý na počasi,
- možnosť lepšieho osvieženia krvi.

Nevýhody:

- Značný náklad na stavebné investície a zariadenie,
- nebezpečenstvo infekčných nákaz,
- zvlášť školený personál,
- dostatok vhodných krmív a výživy,
- bažanti nie sú dostatočne plachý (www.myslivosť.wz.cz).

Výživa:

Potravná paleta bažanta je neobyčajne široká, lebo sa vyskytuje v rôznych biotopoch sveta. Rozbory obsahu žalúdka odrážajú vždy len dostupný druh potravy, nie však tú potravu, ktorú by si bažant prial (Behnke, 2001). Potrava bažanta je rastlinná a živočíšna. Dospelé bažanty sa živia rôznymi semenami, bobuľami, zelenými časťami rastlín, hmyzom, červami, mäkkýšmi a príležitostne aj mláďatami malých stavovcov, ako sú jašterice, hady a podobne. Bažant poľovný sa živí semenami asi 150 druhov burín. U dospelých bažantov prevláda strava rastlinná (Felix, 1980). Mladé bažanty potrebujú k životu veľa hmyzu a jeho lariev. Predovšetkým chytajú kobylky, ale aj mravce a vošky a často aj iné bezstavovce, ako pavúky a mäkkýše. V ďalších týždňoch je ich potravou jemná

zelená trávička a hmyz, k nemu sa postupne pridávajú semená pleva a obilné zrná, ako ich v priebehu roka príroda ponúka (Behnke, 2001).

Formy:

V drobnochove boli vyšľachtené rôzne mutácie, hlavne vo farbe bielej, modrej, škoricovej, ktoré sa požiadavkami na chov nelíšia od pôvodne sfarbeného bažanta.

Geografické rasy je možné zaradiť do šiestich základných skupín. Do týchto skupín sú zaradené príbuzné geografické rasy. Hlavným rozlišovacím znakom je sfarbenie kohútov. Najvýznamnejšími zástupcami skupín sú rasy, ktoré sa v histórii chovu najviac uplatňovali:

2. Phasianus colchicus colchicus - bažant poľovný kolchický;
3. Phasianus colchicus torquatus - bažant poľovný obojkový;
4. Phasianus colchicus mongolicus - bažant poľovný mongolský;
5. Phasianus colchicus versicolor - bažant poľovný pestrý (Glutz et al., 1974).

Ďalšie rasy bažantov Hanuš (1975) zatrieduje ostatné rasy bažantov podľa oblasti ich výskytu a spoločných znakov do nasledovných skupín:

Skupina colchicus

Bažanty tejto skupiny sa vyznačujú celkovo červeným tónom zafarbenia, majú žltohnedé až hnedé ramenné krovky, obojok im chýba. Rozšírené sú na Kaukaze, v severnej časti Malej Ázie. Patria sem rasy: persicus, talischensis, septentrionalis a colchicus.

Skupina torquatus

Charakteristickým znakom zástupcov tejto skupiny je úzky, vpredu často prerušený biely obojok, zelená až modrastá farba, modrosivé ramenné krovky a žltohnedý, čierne pruhovaný chvost. Bažanty tejto skupiny sú rozšírené hlavne v Číne. Do tejto skupiny patria: pallasi, karpowi, kiangsuensis, alaschanicus, edzinensis, satschensis, torquatus, takatsukasai, formosanus, ktoré majú biely obojok, ďalšie rasy vlangalii, elegans, suehschanensis, decollatus a rothschildi, majú len náznak obojku.

Skupina mongolicus

Vyznačuje sa širokým, vpredu prerušeným obojkom, bielymi ramennými krovkami s červeným chvostom s nápadne úzkymi a veľmi tmavými priečnymi pruhmi. Pochádza z juhozápadného Kazachstanu. Do tejto skupiny patria rasy mongolicus a turcestanicus.

Skupina versicolor

Vyznačuje sa kovovo zeleným sfarbením na prevažnej časti tela. Táto skupina je rozšírená na japonských ostrovoch a nedostáva sa do priameho kontaktu so žiadnou rasou skupiny torquatus. Do tejto skupiny patria rasy robustipes, versicolor a tanensis.

Skupina tarimensis

Vyznačuje sa širokým, lesklým zeleným pruhom okolo tmavého brucha. Tvorí prechod medzi západnými a východnými rasami. Do tejto skupiny patria rasy tarimensis a shawii.

Skupina principalis

Charakterizovaná je červeným sfarbením vrchnej strany tela, bielymi ramennými krovkami a slabo naznačeným uzavretým obojkom. Je rozšírený hlavne v Uzbekistane, Tadžikistane, Afganistane a Turkménsku. Zahŕňa rasy zerafschanicus, chrysomelas, bianchii, zarudnyi a principalis.

Význam v poľovníctve:

Bažant je v súčasnej dobe našou najproduktívnejšou pernatou zverou. Značný hospodársky význam má poplatkový odstrel v bažantniciach. Napriek škodám, ktoré spôsobuje v poľnohospodárstve, napr. vyzobávanie zrna zo zasiatych plôch, značne prospieva ničením škodlivého hmyzu (Forst, et al., 1975). Odhaduje sa, že na Slovensku hniezdi 20 000 - 40 000 párov a zimuje 30 000 až 60 000 jedincov. Ročný úlovok je vyše 100 000 kusov (Červený, et al., 2004). Maximálny úlovok 212 180 bažantov sme dosiahli v roku 1977, pričom obdobie rokov 1973-1978 bolo pre bažanty mimoriadne priaznivé, keďže priemerný ročný úlovok bol 189 669 kusov. K hlbokému prepadu lovu došlo v roku 1979. Súčasne hlásené kmeňové stavy bažanta sú cca 158 000 jedincov (priemer rokov 1996 - 2000), dosahujú len 44 % zo stavov hlásených v optimálnych rokoch 1974 - 1978 (361 000 jedincov) (Molnár et al., 1984).

Obrázok 3 Bažant poľovný

(foto: Čepišák, 2010)

3. 4. 2 Bažant kráľovský – *Syrnaticus reevesii*

Bažant kráľovský na záhradnom trávniku pôsobí majestátne, ale iba vtedy, ak je krotký. Plachý je stále schovaný. Preto je potrebné vychovať si jedinca z kuriatok, neprestávať ich kŕmiť z ruky a venovať im čo najviac času, aby sme neustálym kontaktom udržovali ich krotkosť (Pekárek, 2006.). Kohúti žijúci vo voľnej prírode sú vyhľadávanou trofejovou zverou. Doba lovu je od 16. októbra do 15. marca, sliepky sa môžu loviť iba v bažantniciach a to od 16. októbra do 31. decembra (Červený, 2004).

Vonkajší vzhľad:

Kohút má hlavu bielu, cez oči sa mu tiahne silný čierny pás. Taktiež hrdlo a záhlavie sú biele, okolie očí je obklopené úzkym červeným prúžkom kože (laloky) s malými čiernymi štetinatými pierkami. Laloky nie sú tak výrazné ako pri ostatných druhoch rodu *Syrnaticus*. Dva páry stredných chvostových pier sú veľmi predĺžené, strieborno-biele s priečnymi gaštanovo hnedými až čiernymi pásmi, perá sú na obvode so širokými škoricovými okrajmi. Krk je gaštanovo hnedý, nad ním sa nachádza úzky žltý pásik s lemovanými čiernymi perami. Hruď je opäť gaštanovo hnedá s bielymi a čiernymi prúžkami. Zobák je hnedozelený, nohy hnedosivé (Obrázok 4). Sliepočka je zvrchu šedá,

tmavohnedá. Hrdlo a bradu má žltobielu, krídla hnedé, čierno prúžkované, krovky šedo-hnedo-žlté s čiernymi škvrnami. Chvost je nepravidelne žlto hnedo prúžkovaný (Pekárek, 2006).

Dĺžka tela:

Dospelý kohút meria viac ako 2 m, z toho na chvost pripadá až 1,6 m. Dĺžka sliepok je 75 centimetrov, z toho chvost meria 40 centimetrov (Pekárek, 2006.).

Vek:

Jedince sa dožívajú veku 12 - 15 (Červený, 2004).

Výskyt:

Bažant kráľovský pochádza z pohoria strednej a severnej Číny. Odtiaľ boli dovezené do Anglicka v roku 1831, ale až v roku 1867 sa podarilo v umelých podmienkach odchovať prvé kurčatá. Potom sa však rýchlo rozšírili po cele Európe (Pekárek, 2006). Vo voľnej prírode sa krátko vyskytoval aj v Škótsku a v Rakúsku. Vypúšťaním umelo odchovaných jedincov do voľnej prírody sa dnes udržiujú malé populácie v Nemecku a vo Francúzsku. Napriek pomerne dokonalej aklimatizácii však nie je možná existencia divokej populácie bez vypúšťania umelo odchovaných jedincov. Preto sa chov sústreďuje do bažantníc (Červený, 2004).

Biotop:

Vo voľnej prírode sa bažant kráľovský pomerne hojne vyskytuje v oblastiach s nadmorskou výškou do 2000 metrov, teda tam kde ešte neboli vyrúbané lesy(Pekárek, 2006). Obýva riedke, horské a zmiešané lesy, dokáže prezimovať a rozmnožovať sa aj v strednej Európe (Herink, 2010).

Spôsob života:

Žije v menších rodinných skupinách a v čase hniezdenia sa každý kohút s jednou alebo dvoma sliepočkami odlúči a chráni potom svoje teritórium(Pekárek, 2006.). Bažant kráľovský je veľmi plachý a preto nervózny bažant, sa nedá skrotiť tak, ako napríklad bažant zlatý. Kohúti v dobe toku bývajú veľmi agresívny voči iným bažantom a niekedy i proti človeku.

Rozmnožovanie:

Je polygamný. Kohút je voči sliepkam v dobe toku dosť agresívny, preto mu prideliujeme 2 až 5 sliepok, ktorým zabezpečíme vo voliére úkryty. V zajatí občas sliepky zasadnú na znášku, ale kvôli ich plachosti sa to stáva málokedy (Herink, 2010). Sliepočky kladú 8 až 14 zelenkavo hnedých vajec, ktoré zohrievajú 24 dní. Bažant kráľovský často hniezdi dvakrát v roku. Vajíčka obvykle nemusíme podkladať, lebo sliepka väčšinou sedí

aj sa stará o kuriatka veľmi dobre. Po vyľiahnutí by mali byť kuriatka umiestnené na suchej pôde, pretože vlhko im škodí (Pekárek, 2006).

Chov:

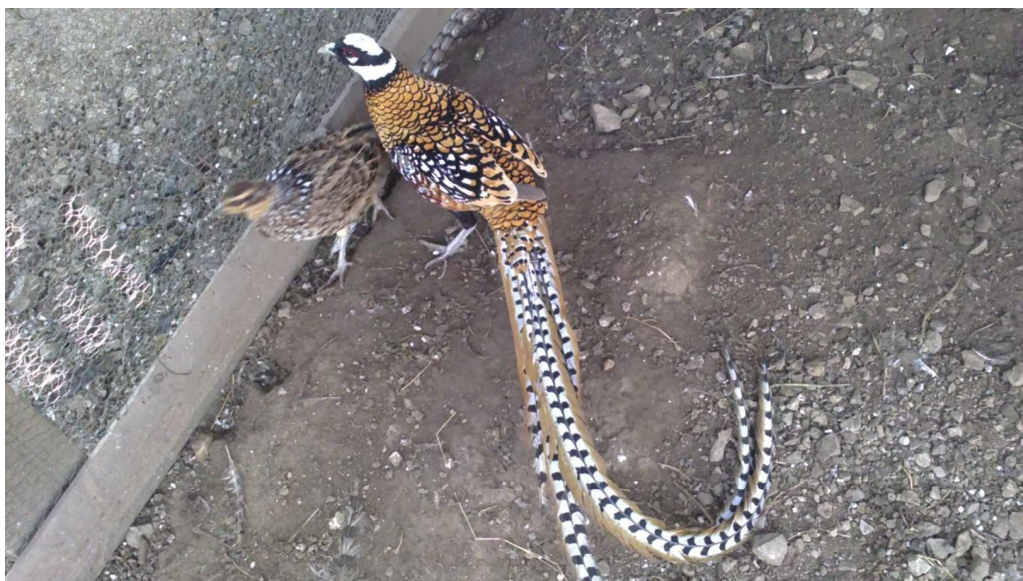
V umelých podmienkach ho kvôli jeho až 1,5 metrov dlhému chvostu a jeho plachosti umiestňujeme do veľkej voliéry s dostatkom úkrytu. Je veľmi agresívny preto nemôžeme chovať viac kohútov pohromade a ani s kohútom iného druhu. Tento druh je v porovnaní s ostatnými druhmi bažantov ťažšie skrotiteľný než väčšina ostatných druhov bažantov. Dá sa skrotiť podávaním potravy cez pletivo voliéry, ale po vstupe človeka do voliéry začne panikáriť, a to hlavne sliepky (www.ptaci.net).

Výživa:

V prírode sa živí všetkým čo nájde. Prednosť dáva živočíšnej potrave. V zajatí ho krmíme zmesou obilnín, zeleným krmivom a dôležitú časť potravy tvoria živočíšne bielkoviny. Pri ich nedostatku si bažanti ozobávajú perie, čo niekedy vedie ku kanibalizmu (Herink, 2010). Kuriatka si zelené krmivo a väčšiu časť hmyzu nájdu sami, preto stačí kŕmiť ich kŕmnou zmesou určenou pre kurčatá. Ak ju nemáme, prikrmujeme ich vareným vajcom, denne niekoľkými múčnymi červami a tvrdým, v mlieku namočeným bielym chlebom, zemiľou alebo sendvičom (Pekárek, 2006).

Formy:

U bažanta kráľovského zatiaľ neexistujú žiadne mutácie, občas sa však vyskytnú kríženci s inými druhmi bažantov (Herink, 2010). Krížence boli v umelom odchove vychované takmer so všetkými bažantmi rodu *Syrnaticus*, ale aj s druhmi rodov *Lophura*, *Phasianus*, *Chrysolophus*, *Lophoforus*. Negatívnou vlastnosťou týchto krížencov je, že len niektorí boli plodní (Pekárek, 2006).

Obrázok 4 Bažant kráľovský

(foto: Čepišák, 2010)

3. 4. 3 Bažant zlatý – *Chrysolophus pictus*

Tento druh bažanta patrí medzi najznámejšie a najviac chované druhy okrasných bažantov. Jednoduchosť chovu, krása týchto vtákov a nízka nákupná cena z nich robia ideálnu voľbu pre začínajúceho chovateľa. Charakteristickým znakom tohto bažanta je golier, ktorý pri toku roztvára, podľa čoho sa mu hovorí tiež golierový bažant (Stehlík, 2007).

Vonkajší vzhľad:

Pohlavný dimorfizmus (dvojtvárnosť) je u tohto bažanta výrazne vyvinutý a nie je problém obe pohlavia od seba rozoznať. Je sfarbený prevažne červeno a žltó (Obrázok 5). Sliedka a je sfarbená prevažne hnedo. Dúhovka je žltá. Nohy a zobák sú žltó-šedé. Pazúry sú čierne (Šustek, 2008). Samce sa vyznačujú prekrásnym zlatožltým sfarbením hlavy (Zoo Bojnice, 2010).

Dĺžka tela :

Kohút dosahuje dĺžku 100 až 115 cm, z toho chvost 63 – 79 cm. Sliedka má dĺžku 61 až 70 cm, z toho chvost 34 až 38 cm, rozpätie krídel: 65 až 75 cm (Zoo Zlín, 2008).

Vek:

V zajatí sa dožívajú až 8 rokov (Zoo Zlín, 2008)

Výskyt:

Jeho pôvodným domovom je stredná Čína, kde sa ešte aj v súčasnom období pomerne bežne vyskytuje (Zoo Bojnice, 2010). Do voľnej prírody bol úspešne introdukovaný hlavne vo Veľkej Británii.

Biotop:

Vo svojej pôvodnej domovine žije v lesoch s hustým porastom krovín a bambusov. Vyskytuje sa v oblastiach s nadmorskou výškou až do 2200 metrov. Vyhýba sa uzavretým lesným porastom, zamokrenej krajine a otvoreným priestorom (Landsfeld, 2007). V prírode žije na ťažko dostupných lesných čistínach, skalnatých svahoch a bambusových húštinách. Vďaka ťažkej dostupnosti lokalít, v ktorých sa vyskytuje a žije, mu vo voľnej prírode zatiaľ nehrozí nebezpečenstvo vyhynutia (Šustek, 2008).

Spôsob života:

Bažant zlatý žije prevažnú časť roka sám. Deň trávi na zemi hľadaním potravy, na noc vylieť vysoko do konárov stromov, kde je v bezpečí pred šelmami. Väčšinou je verný svojmu stanovištiu, iba vtáci žijúci vo vyšších nadmorských výškach sa často cez deň presúvajú za potravou do nižších horských oblastí (Landsfeld, 2007). Je to teritoriálny bažant, žije buď v pároch alebo menších spoločenstvách, dospelé kohúty často aj samotársky (Zoo Bojnice, 2010).

Rozmnožovanie:

Samice pohlavne dospievajú v 1. roku života, samce až v 2. roku. V jarnom období si samostatne žijúce kohúty začínajú hľadať partnerky a ozývajú sa ďaleko počuteľným krákavým hlasom. Keď sa podarí samičku prilákať, nasleduje svadobný tanec. Samček pri ňom krúži okolo partnerky, trepoce krídlami, náhle sa zastaví a hlavou sa čo najviac priblíži k samičke, pričom jej predvádza svoj golier z peria. Kohúty sa nezúčastňujú ani na sedení na vajíčkach, ani na výchove potomstva (Landsfeld, 2007). Po párení znáša sliedka 5 až 20 (počty znesených vajíčok môžu byť rôzne) bielych vajíčok do ľahko vystlanej hniezdnej kotliny, ktorá býva vyhlbená spravidla niekde v tesnej blízkosti krovín. Vajíčka sama zahrieva po dobu 22 až 23 dní, zatiaľ čo samec stráži svoje teritórium. Vyliahnuté kuriatka sú na vrchnej strane gaštanovo hnedé, tmavo pruhované a na spodnej strane žlté s tmavými škvrkami. Kuriatka vodí spravidla sliedka. Kuriatka sa nesmú premáčať a povrch na ktorom sa pohybujú by nemal byť vlhký. Vlhkosť ohrozuje ich zdravý vývoj (Šustek, 2008).

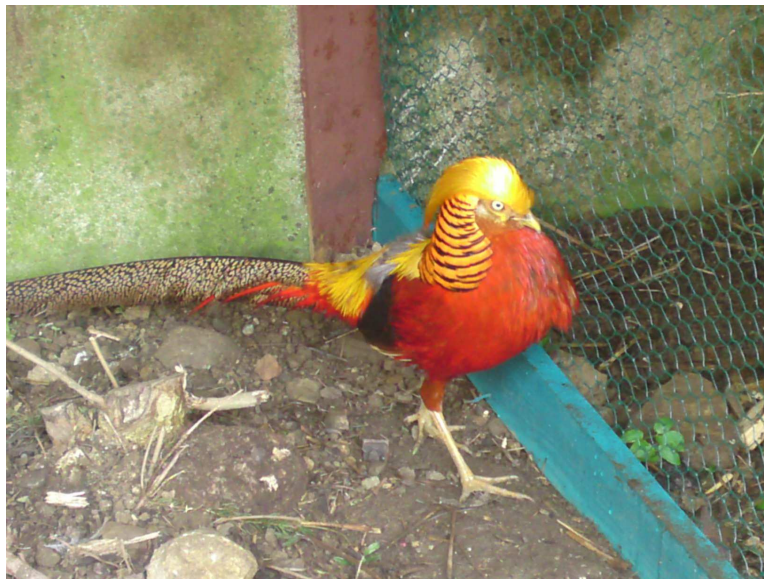
Chov:

Bažanty môžeme chovať celoročne vo vonkajších voliérach alebo „krídlované“ (zastrihnuté krídla) na záhrade (Šustek, 2008). Kohút môže mať aj 4 sliedky. Voliéra by

mala mať rozmery aspoň 3x1x2 metrov. Tretina voliéry by mala byť zastrešená a časť upravená ako závetrie. Vo vnútri musí byť vytvorený úkryt pre sliepku hlavne ak je kohút agresívny ale aj niekoľko bidiel na hradovanie. Samozrejme okrasné nejedovaté kry a ihličnany sú vhodným doplnkom voliéry (Stehlík, 2007). Bažant zlatý je veľmi obľúbeným a medzi chovateľmi okrasného vtáctva najrozšírenejším druhom bažanta. V dobrých chovateľských podmienkach sa úspešne rozmnožuje.

Výživa:

V prírode sa živí rastlinnou aj živočíšnou potravou. Na jedálničku tohto bažanta nájdeme predovšetkým listie a výhonky rôznych krov. V obľube má predovšetkým výhonky bambusov. Žerie však aj listie niektorých rododendronov. Zo živočíšnej potravy požíra široké spektrum druhov malých chrobákov, pavúkov a mnoho iných bezstavovcov (Landsfeld, 2007). V drobnochove kŕmime bažanty zmesou pšenice, kukurice, prosa, repky a slnečnice. Radi skrmujú zelené krmivo, ovocie a zeleninu. Nepohrdnú ani múčnymi červami (Šustek, 2008).

Obrázok 5 Bažant zlatý

(foto: Čepišák, 2010)

Formy:

V umelom odchove boli vyšľachtené rôzne sfarbené formy, ktorými sú:

Bažant zlatý žltý (*Chrysolophus pictus luteus*)

Túto mutáciu ustálil a vo svete rozšíril profesor Ghigi v päťdesiatych rokoch minulého storočia. Do chovov v bývalom Československu ju v šesťdesiatych rokoch 20. Storočia

priviedol pán Livio Zanotto, vynikajúci chovateľ, zakladateľ „Klubu chovateľů bažantů“ a zároveň jeho prvý predseda. Táto mutácia sa líši od pôvodného druhu iba sfarbením. Kohút má golier a chochol rovnakej farby ako kohút základného sfarbenia, brucho hrud' a chrbát vrátane kostrče sú rovnakej farby ako chochol, bradu a tvár má šedo-biele, chrbát pod golierom šedočierne, krídla svetlohnedé, chvost biely so šedo-bielym mramorovaním (Obrázok 6). Nohy žlté, oko je svetlo-žlté. Sliepka je šedo-biela s rovnakou kresbou sliepka základného sfarbenia. Nohy má žlté, oko má tmavé (Stehlík, 2007).

Obrázok 6 Bažant zlatý žltý

(foto: Čepišák, 2010)

Bažant zlatý tmavý (*Chrysolophus pictus obscurus*)

Je to najstaršia mutácia zlatého bažanta, známa viac ako jedno storočie. Jedince sú sfarbené rovnako ako pôvodný druh, ale s podstatne tmavším odtieňom (Obrázok 7). Tvár a brada sú čiernohnedé, na rozdiel od pôvodného sfarbenia chvost nie je mramorovaný, ale

průžkovaný. Oko má svetlé, nohy šedo-žlté. Sliepka je tmavo kakaovo hnedá s rovnakou kresbou ako sliepka základného sfarbenia (Stehlík, 2007).

Obrázok 7 Bažant zlatý tmavý

(zdroj: www.ifauna.cz)

Bažant zlatý škoricový (*Chrysolophus pictus infuscatus*)

Je podobný bažantovi zlatému žltému, brucho a hrud' má hnedoškoriovú farbu, chvost je průžkovaný a nie mramorovaný (Obrázok 8). Sliepka je o niečo tmavšia ako sliepka bažanta zlatého žltého (Stehlík, 2007).

Obrázok 8 Bažant zlatý škoricový

(zdroj: www.ifauna.cz)

Bažant zlatý oranžový

Kohút má hlavu, chochol, chrbát a brucho svetlo oranžové, golier šedo-biely s čiernym dvojitém lemom (Obrázok 9), chvost je rovnako sfarbený ako u bažanta zlatého žltého. Nohy má šedo-žlté, oko svetlé. Sliepka je svetlejšia ako sliepka bažanta zlatého

žltého. Táto mutácia bažanta zlatého sa od pôvodnej formy výraznejšie nelíši dobou inkubácie, ani nárokmi na chov a odchov (Stehlík, 2007).

Obrázok 9 Bažant zlatý oranžový

(zdroj: www.ifauna.cz)

3. 4. 4 Bažant strieborný – *Lophura nycthemera*

Pre svoju krásu a odolnosť patrí k najčastejšie chovaným druhom bažantov.

Vonkajší vzhľad:

Kohút má na hlave čierny chochol a okolo očí má široké červené laloky, ktoré sa v dobe toku sa zväčšujú. Celá vrchná časť tela je strieborno biela, perá na krídlach sú čierne lemované. Spodná časť tela je čierna (Obrázok 10). Chvost je biely, okrajové perá sú čierne lemované. Sliepka má vrchnú časť tela hnedú. Na spodnej časti tela je perie čierno-bielo strakaté (Felix, 1980).

Dĺžka tela:

Kohút dosahuje dĺžku 125 cm, z čoho pripadá 75 cm na chvost, sliepka je podstatne menšia, dosahuje dĺžku len asi 60 cm (Barlík, 2006).

Vek:

Jedince sa v umelom odchove dožívajú 11 až 14 rokov.

Výskyt:

V prírode je rozšírený na obrovskom území od himalájskej oblasti až do juhovýchodnej Ázie po južnú Čínu (Barlík, 2006).

Biotop:

Žije v horských oblastiach s nadmorskou výškou od 700 až 2000 metrov. Zdržuje sa v horských riedkych lesoch s hustým podrastom.

Spôsob života:

Samec je polygamný, máva viac samičiek. Samec pri toku krúži okolo samičky s našuchoreným perím. Potom sa náhle zastaví veľmi blízko pri samici a predvádza jej laloky pričom rozprestrie perie na celom tele (Barlík, 2006).

Rozmnožovanie:

Sliepka znáša do hniezda, ktoré môže byť umiestnené pod kríkom bazy čiernej alebo tuje či iného kríka zasadeného vo voliére alebo za zástenku vytvorenú z trstia alebo len širokej a dostatočne vysokej dosky bukasu. Znesie 10 až 18 ružovkastých vajíčok, niekedy s bielymi škvrkami. Na vajíčkach sedia len sliepky, dĺžka inkubácie je 25 dní. Sliepky sami vodia mladé kurčatá (Barlík, 2006).

Chov:

V Európe sa chová ako ozdobný vták. Môžu sa chovať v krytých voliérach, ktoré by mali mať rozmery 220 cm x 150 cm x 200 cm. V chove môže kohútovi chovateľ priradiť dve až štyri sliepky. Úspešne však zahniezdia aj v páre. Vajcia možno podložiť aj pod náhradnú kvočku, napríklad hodvábničku alebo nechať ich vyliahnuť v stolovej liahni (Barlík, 2006).

Výživa:

V prírode požiera semená, bobule, kľúčne listy bylín ale aj hmyz, bezstavovce a drobné stavovce, napríklad gekónov, hadov a podobne (Felix, 1980). V umelom chove nie je na zloženie potravy náročný. V zime bažanty krmíme zmesou pšenice, jačmeňa, slnečnice a kukurice. Na jar, v období prípravy na párenie, ich prikrmujeme zmesou pšenice. Zelené krmivo musí chovateľ dávať pravidelne. Pri chove a odchove bažantov je dôležité. Potrebujú ho po celý rok. V zime možno nedostatok zeleného krmiva riešiť strúhanou mrkvou, krmnou repou, hľuzami topinamburu, naklíčeným zrnom (Barlík, 2006). V umelom chove sa vyliahnuté kurčatá krmia krátko po vyliahnutí kukuričným škrobom a krmnou zmesou určenou pre kurčatá ľahkých plemien kúr. Do krmiva sa pridáva striedavo rozmrvený tvaroh, nastrúhané natvrdo uvarené vajíčka alebo vajcová miešanka a úplne nadrobno narezané zelené krmivo (lucerna, púpava, hviezdica prostredná, hlávkový šalát, mladá žihľava) (Barlík, 2006).

Formy:

V oblasti svojho výskytu vytvára 13 poddruhov, ktoré sa odlišujú od seba niekedy len svetlejším alebo tmavším odtieňom sfarbenia (Barlík, 2006).

Obrázok 10 Bažant strieborný

(foto: Čepišák, 2010)

4. Návrh na využitie poznatkov

Bakalárska práca, ktorú sme vypracovali na tému: „ Biologická a ekologická charakteristika druhov čeľade *Phasianidae* “ môže slúžiť ako pomôcka pri prirodzenom, polodivom a intenzívnom chov bažanta poľovného (*Phasianus colchicus*) a umelý odchov bažanta kráľovského (*Syrnaticus reevesii*), bažanta zlatého (*Chrysolophus pictus*) a bažanta strieborného (*Lophura nycthemera*) ako aj na ostatné druhy čeľade bažantovité (*Phasianidae*), pretože zásady pri umelom odchove týchto druhov bažantov sú veľmi podobné.

Predkladaná práca môže byť využitá pri štúdiu problematiky taxonómie čeľade *Phasianidae* a druhov ktoré sú zaradené do tejto čeľade, pri štúdiu morfológie a anatómie vtákov, charakteristických znakov hrabavcov, ich pôvode, rozšírení a biotope alebo aj biológii a ekológii vybraných druhov bažantov. Z uvedeného vyplýva aj potreba zjednotenia taxonómie hrabavcov alebo aj potreba novších literárnych zdrojov zameriavajúcich sa na tieto zvieratá. Ak budeme chcieť, aby sa neustále zvyšovalo percento ľudí prispievajúcich k chovu bažantov, je potrebná predovšetkým zvýšená osвета laickej verejnosti. V tejto oblasti by mohla byť aj predkladaná bakalárska práca nápomocná.

Údaje uvedené v práci ako aj literatúru získanú pri zostavovaní bakalárskej práce by sme chceli využiť aj pri nasledovnom spracovaní diplomovej práce.

Záver

Cieľom predloženej práce bolo prispieť k ucelenému prehľadu o poznatkoch a skúsenostiach s chovom bažantov, ktoré patria nielen medzi živočíchy žijúce vo voľnej prírode ale aj medzi živočíchy, ktoré sú chované v umelých podmienkach ako okrasné druhy vtáctva. Životné prostredie mnohých voľne žijúcich druhov zvierat – teda aj bažantov sa v posledných rokoch výrazne zmenilo, ale v našej kultúrnej krajine sa už pomerne veľa rokov nezmenila situácia týkajúca sa jeho ochrany. Závažnými zmenami, ktoré nastávajú v štruktúre krajiny trpí hlavne drobná zver, ktorá hynie aj ničením životného prostredia. Charakteristickými znakmi tohto vývoja sú: odvodňovanie celých krajinných celkov, chýbajúce kroviny a medze, čo spôsobuje nedostatok životne dôležitej potravy a oblastí, kde sa naša drobná zver môže ukryť a prezimovať. Ďalšou príčinou úbytku drobnej zveri, zvlášť pernatej, ktorá sa prejavuje znižovaním prírastkov, sú neprehliadnuteľné zmeny podnebia s vlhkom a studenou jarou, a taktiež zvyšovanie počtu niektorých druhov predátorov.

Práve poľovníkom sa tu ponúka možnosť zlepšovania podmienok života drobnej zveri. Napríklad odstrelom alebo odchytom do pascí môžu prispieť k nutnému zníženiu tlaku predátorov. Môžu tiež úspešne čeliť miznutiu životného prostredia našej pernatej zveri, opatreniami na ochranu biotopov, ako to uvádzajú rôzne príklady z poľovníckej praxe. Napriek tomu bažantom a inej drobnej pernatej zverine nestačí len prostredie, biotopy a stanovištia vyhovujúce ich požiadavkám. Aj tieto vtáky musia spĺňať všetky genetické predpoklady, ktoré sú nevyhnutné pre vytvorenie vhodných stratégií prežitia.

Ešte pred niekoľkými rokmi bol bažant považovaný za pernatú zver budúcnosti. Toto hodnotenie bolo oprávnené predovšetkým na základe pozoruhodných výsledkov cieľavedomého chovu bažantov. Koncom 70-tych rokov začal, individuálny chov bažantov rásť. Tento chov však bol obchodnou záležitosťou, ktorú sprevádzali rôzne výstrelky. Masovo boli do prírody vypúšťané deformované bažanty. Vedecky bolo dokázané, že vypúšťanie takýchto bažantov je nezmysel.

Chovatelia dávno predpovedali, že starostlivosť o bažantov sa vypláca. Predpokladom je však fundovaný postup orientovaný na prírodu. V mnohých chovoch sa udržal pôvodný bažant pre obnovu stavu. Na podklade postupov uvedených v rôznych knihách, bola v mnohých chovoch, ba dokonca v oblastiach úspešne obnovená životaschopná populácia bažantov. Tieto postupy nie sú vhodné na to, aby sa využívali na výrobu bažantov ako na

bežiacom páse, ale aby praktickému chovateľovi a poľovníkovi objasnili prirodzené spôsoby života tohto fascinujúceho druhu pernatej zveri.

Ten, kto sa bude riadiť osvedčenými praktickými skúsenosťami so zameraním na starostlivosť o chov bažantov, si ich udrží aj v nasledujúcich rokoch. Je preto dôležité, aby sa mládež v školách viac zaoberala tvorbou a ochranou životného prostredia a aby bola k tomu citlivo vedená skúsenými učiteľmi. Pre deti a mládež by sa mali organizovať vychádzky do lesa a na polia, kde by ich skúsený lesník oboznamoval so zodpovedným správaním v našich lesoch, aby lesná zver a vtáctvo neboli stresované ale chránené.

Táto cesta k citovej a mravnej výchove detí a mládeže bezpochyby ovplyvní ich charakter na celý život. Je možné, že aj mnohí majitelia rodinných domov budú uvažovať o skráslení svojich záhrad drobným vtáctvom, medzi inými aj bažantmi. Musia si však uvedomiť, že i ten najmenej náročný druh potrebuje celoročnú systematickú starostlivosť, ktorú hravo zvládne. Je to prvý predpoklad pre chov vtákov. Avšak ani ten kto má rád zvieratá nie je ešte chovateľ. Úspechy a radosť z odchovu mláďat bude mať až človek záujemca s hlbokou chovateľskou záľubou. Je to vlastnosť nedefinovateľná, s ktorou sa človek narodí, alebo ju získa neskôr.

Zoznam požitej literatúry:

Literárne zdroje:

AEBISCHER, N.J. 1997. Fowl-like birds (Galliformes). Pp. 143–154. In: Roth, H. H. and Merz, G. (eds.). *Wildlife resources: A global account of economic use*. Springer-Verlag, Berlin.

BARLÍK, D. 2006. *Bažant strieborný*. Chovateľ, roč. 42, 2006. č. 6. s. 22. ISSN 0862-5573.

BENKE, H. – CLAUSSEN, G. 2001. *Fasan und Rebhuhn. Biologie, Hege, Aufzucht*. Stuttgart : Franckh – Kosmos Verlags. 2001. 133 s. ISBN 978-80-86891-72-9.

BOHUŠ, Mirko. 1995. *Vtáky lesov, lúk a polí*. Bratislava : Ikar. 1995. 287 s. ISBN 8071118179.

ČERVENÝ, J. 2004. *Encyklopédia Poľovníctva*. 1 vyd. Ottovo nakladateľství, 2004. 595 s. ISBN 80 - 7181 - 902 – 6.

DICKINSON, E., 2003. *The Howard & Moore Complete Checklist of the Birds of the World*. 3d ed. Princeton Univ. Press, Princeton.

DIMCHEFF, D.E. - DROVETSKIS,V. - D.P. MIDNELL, D.P. 2002. *Phylogeny of Tetraoninae and other galliform birds using mitochondrial 12s and ND2 genes. Molecular Phylogenetics & Evolution* 24: ISBN 203-215.

DMITRIJEV, J. 1984. *Ptáci*. Praha : Lidové nakladateľství, 1991. 248 s. ISBN 80-7022-096-1.

FELIX, J. 1980. *Zvířata celého světa*. Praha : Štátní zemědělské nakladateľství, 1980. 192 s. ISBN 07-111-80.

FERENC, J. 2009. *Kokorókanie krásnych vtákov*. In *Poľovníctvo a rybárstvo*, roč. 61,2009, C.3, s. 16-18. ISSN 0231 – 8768.

FERIANC, O. 1964. *Stavovce Slovenska*. 1. vyd. Bratislava : Vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied, 1964. 600 s. ISBN 80-88735-09-2.

FORST, P. - JIRÁK, J. – BROŽ, V. et al.: *Myslivost*. Praha, 1. vyd., Štátní zemědělské nakladateľství 1975, 479 s.

GAISLER, J. 2007. *Zoológie obratlovcú*. 2.vyd. Praha : Academia. 692 s. ISBN 978-80-200-1484-9.

GLUTZ, U. – BAUER, K. – BEZZEL, E. 1973 *Handbuch der Vögel Mitteleuropas*. Frankfurt : Akademische Verlagsgesellschaft. 1973. 147 s.

HANUŠ, V. – FIŠER, Z. 1975. *Bažant*. Praha : Státní zemědělské nakladatelství, 1975. 198 s. ISBN 07-072-75.

HELL, P. et al. 1988. *Poľovnícky náučný slovník*. 1 vyd. Príroda v Bratislave, 1988, 250s.

HERZ, J. 1980. *Odchov a vypúšťanie bažantov do voľnej prírody*. 1 vyd. Príroda v Bratislave 1980. 106 s.

HUDEC, K. - ŠŤASTNÝ, K. 2005. *Fauna ČR. Ptáci 2/1*. Praha : Academia Praha. 2005. 342 s.

LONG, J.L. 1981. *Introduced birds of the world*. London : David and Charles. 1981. 359 s.

MOLNAR, L. - TENER, Š. - SCHMIDT, L. - RICHTER, V. - KRAVČÍKOVÁ, A. 1894. *Naše poľovníctvo*. 1. vyd., Bratislava : Obzor 1984, 396 s.

RAKÚŠAN, C.: *Myslivecký slovník náučný*. 1. vyd.. Praha, Brázda 1992, 272 s.

STEHLÍK, M. *Bažanti rodu Chrysolophus*. 2007. In Fauna, roč. 18, 2007. č. 18. ISSN: 1211-538X.

SUTTER, E. 1971. *Ausbildung und Mauser des Flügelgefieders beim juvenilen Jagdfasan*. Orn. Beob. 1971. 264 s.

VEGER, Z. - KAMÍNEK, V. 1980. *Kapesní atlas okrasných ptáku 1*. Vyd. Praha, Státní pedagogické nakladatelství 1980. 336 s. ISBN 14-012-81.

VESELOVSKÝ, Z. 2001. *Obecná ornitologie*. 1. vyd. Praha : Academia. 2001.375 s. ISBN 8020008578.

WOOD-GUSH, D. 1959. *A history of the domestic chicken from antiquity to the 19th century* .: Poultry Science. 326 s.

Internetové zdroje:

Bažant královský. 2006. [online] [cit. 2011-16-04]. Dostupné na: <http://ptacci.net/atlas/bazant_kralovsky>

- HERINK, M. 2010. *Bažant královský*. [online] [cit. 2011-26-04]. Dostupné na: <<http://www.chovmartinherink.estranky.cz/clanky/bazanti/bazant-kralovsky.html>>
- Hrabavce (Kury) (Galliformes)*. 2011 [online] [cit. 2011-13-01]. Dostupné na: <<http://www.zone.sk/animals/>>
- HUMHAL, J. 2010. *Zásady lovu a chovu bažantí zvěře*. [online] [cit. 2011-09-04]. Dostupné na: <<http://myslivost.wz.cz/j.humbal.html>>
- LANDSFELD, B. 2007. *Bažant zlatý*. [online] [cit. 2011-23-01] Dostupné na: <<http://drubez.chovzvirat.com/druhy/bazant-zlaty.html>>
- Názvoslovie vtákov*. 2010. [online] [cit. 2011-25-04]. Dostupné na: <<http://www.vtaky.sk/index.php?page=nazvy>>
- PANČÍK, P. – MARCIŠOVÁ, D. *Trieda : Vtáky*. [online] [cit. 2011-15-01] (ca 2003) Dostupné na : <<http://www.bioweb.genezis.eu/index.php?cat=5&file=vtaky&page=3>>
- PEKÁREK, M. *Bažant královský*. 2006. [online] [cit. 2011-20-04]. Dostupné na: <<http://drubez.chovzvirat.com/druhy/bazant-kralovsky.html>>
- ŠUSTEK, P. *Bažant zlatý (Chrysolophus pictus)*. 2010. [online] [cit. 2011-15-04]. Dostupné na: <http://www.amadina-gouldove.com/bazant_zlaty.html>
- TOPORČÁK, J. 2009 *Chordáty, stavovce, systém*. Dostupné na: <http://www.uvm.sk/search/google?cx=009524700762705824911%3Aguzbo_0egsi&cof=FORID%3A11&query=topor%C4%8D%C3%A1k&op=%C2%A0&form_build_id=form-993717e28749b7f13c76a3b2e39e9937&form_id=google_cse_searchbox_form>
- ZOO BOJNICE. *Bažant zlatý*. 2010 [online] [cit. 2011-19-04]. Dostupné na: <<http://www.zoobojnice.sk/vtaky/zivocich/bazant-zlaty>>